

The role of Self-efficacy, Time Perspective, and Conformity Pressure in Temptation for Smoking and Substance Use among University Students

Pegah Nejat^{1,*}, Fatemeh Bagherian²

¹ Assistant Professor, Department of Education and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

² Associate Professor, Department of Education and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Article History

Received: 27 April 2019

Revised: 10 November 2020

Accepted: 16 November 2020

Available online: February 2021

Article Type

Research Article

Keywords

Time Perspective; Self-efficacy; Cigarette Smoking; Social Pressure; Substance Use Temptation

Corresponding Author*

Pegah Nejat received her Ph.D. in Psychology from Shahid Beheshti University. She is currently an Assistant Professor of Psychology at Shahid Beheshti University. Her research interests include moral psychology, self and intergroup processes, and cultural psychology. Correspondence concerning this article should be addressed to Pegah Nejat, Department of Psychology and Education, Shahid Beheshti University, Evin Ave., Tehran, Postal Code 1983969411.

ORCID: 0000-0003-1410-9720

E-mail: p_nejat@sbu.ac.ir

doi: <http://dx.doi.org/10.29252/bjcp.14.2.26>

ABSTRACT

Identifying factors which contribute to young adults' temptation for substance use is a significant step toward prevention of this social harm. The current study aimed to examine the role of a set of personal and social factors and their interaction in shaping temptation for cigarette smoking and substance use among university students.

Participants were 766 students at Shahid Beheshti University who responded to self-efficacy and time perspective measures, as well as questions concerning popularity among family and friends, temptation for smoking/substance use, and social pressure. Hierarchical regression analysis was performed to determine predictors of temptation for substance use and smoking. In the first step, demographic variables, in the second step, self-efficacy, time perspective, social popularity, and social pressure, and in the third step the interaction of social pressure with the other predictors were entered.

Religiosity, present hedonism, popularity among family, and social pressure predicted temptation for smoking cigarettes. Further, substance temptation was determined by parents' marital status, religiosity, self-efficacy, social pressure, and the interaction of social pressure with either of the variables gender, perceived morality, self-efficacy, futurism, and present fatalism. As revealed by interactive effects, the effect of social pressure was stronger for men and individuals lower in either self-efficacy, perceived morality, futurism, or present fatalism.

Despite the noticeable role of social pressure in shaping temptation for substance use, this effect was moderated by self-efficacy, perceived morality, and time perspective. Therefore, designing interventions targeting these moderators can reduce the harm caused by social pressure.

Citation: Nejat, P., & Bagherian, F. (1399/2021). The role of Self-efficacy, Time Perspective, and Conformity Pressure in Temptation for Smoking and Substance Use among University Students. *Contemporary Psychology*, 14(2), 26-37. <http://dx.doi.org/10.29252/bjcp.14.2.26>

نقش خودکارآمدی، چشم‌انداز زمان و فشار همرنگی در گرایش به سوءمصرف مواد و سیگار کشیدن در دانشجویان

پگاه نجات^{۱*}، فاطمه باقریان^۲^۱ استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران^۲ دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

شناسایی عوامل پیش‌بینی‌کننده‌ی گرایش جوانان به مواد مخدر گامی مهم در پیشگیری از این آسیب اجتماعی محسوب می‌شود. مطالعه‌ی حاضر با هدف بررسی نقش مجموعه‌ای از عوامل فردی و اجتماعی و تعامل آن‌ها در شکل‌دهی به وسوسه‌ی سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر در میان دانشجویان انجام شد.

شرکت‌کنندگان ۷۶۶ دانشجوی دانشگاه شهید بهشتی بودند که به مقیاس‌های چشم‌انداز زمان و خودکارآمدی و سؤالاتی درباره‌ی میزان محبوبیت در میان خانواده و دوستان، وسوسه‌ی مصرف سیگار و مواد مخدر و فشار اجتماعی پاسخ دادند. به‌منظور تعیین پیش‌بین‌های گرایش به مصرف مواد مخدر و سیگار کشیدن از تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی استفاده شد. در گام اول متغیرهای جمعیت‌شناختی، در گام دوم خودکارآمدی، چشم‌انداز زمان، محبوبیت اجتماعی و فشار اجتماعی و در گام سوم تعامل فشار اجتماعی با سایر پیش‌بین‌ها وارد شد.

دین‌داری، حال‌گرایی لذت‌طلبانه، محبوبیت در خانواده و فشار اجتماعی گرایش به سیگار کشیدن را پیش‌بینی کردند. گرایش به مصرف مواد مخدر نیز توسط وضع تاهل والدین، دین‌داری، خودکارآمدی، فشار اجتماعی و تعامل فشار اجتماعی با هرکدام از متغیرهای جنسیت، ادراک اخلاق‌مندی، خودکارآمدی، آینده‌گرایی و حال‌گرایی تقدیرنگر پیش‌بینی شد. بنا بر اثرات تعاملی، اثر فشار اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد برای مردان و نیز افراد دارای خودکارآمدی، ادراک اخلاق‌مندی، آینده‌گرایی و حال‌گرایی تقدیرنگر پایین‌تر، قوی‌تر بود. علی‌رغم نقش قابل‌توجه فشار اجتماعی در شکل‌دهی به وسوسه‌ی مصرف مواد مخدر، این اثر توسط خودکارآمدی، ادراک اخلاق‌مندی و چشم‌انداز زمان تعدیل شد؛ بنابراین، طراحی مداخلاتی معطوف به این تعدیلگرها می‌تواند از آسیب ناشی از قرار گرفتن در معرض فشارهای اجتماعی بکاهد.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۷ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸

اصلاح نهایی: ۲۰ آبان‌ماه ۱۳۹۹

پذیرش: ۲۶ آبان‌ماه ۱۳۹۹

انتشار آنلاین: بهمن ۱۳۹۹

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

کلیدواژه‌ها

چشم‌انداز زمان؛ خودکارآمدی؛ سیگار کشیدن؛ فشار اجتماعی؛ وسوسه‌ی مصرف مواد

نویسنده مسئول*

پگاه نجات مدرک دکتری خود را از دانشگاه شهید بهشتی دریافت کرد. وی در حال حاضر استادیار گروه روان‌شناسی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شهید بهشتی است. علایق پژوهشی ایشان مشتمل بر روان‌شناسی اخلاق، فرایندهای میان‌گروهی و خود و روان‌شناسی فرهنگی است. برای مکاتبه در مورد این مقاله با دکتر نجات، گروه روان‌شناسی اجتماعی-تحویلی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، کد پستی ۱۹۸۳۹۶۹۴۱۱ تماس بگیرید.

ارکید: 0000-0003-1410-9720

پست الکترونیکی: p_nejat@sbu.ac.ir

مقدمه

اندیشمندان علوم رفتاری اجتماعی از دیرباز دغدغه‌ی مشکلات اجتماعی را داشته و در پی تعیین عوامل زمینه‌ساز و یافتن راه‌حل‌هایی برای پیشگیری از آن‌ها بوده‌اند. دسته‌ی بزرگی از این آسیب‌ها به رفتارهایی مربوط می‌شود که لذت‌آنی اما پیامدهای منفی برای فرد یا جامعه دارند و افراد تحت تأثیر وسوسه‌های موقعیتی به آن مبادرت می‌ورزند. پژوهش‌ها در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ قابلیت چشمگیر افراد را برای همرنگی حتی بدون آن‌که فشار و اجباری در کار باشد نشان داد (اش ۱۹۵۶). این پژوهش‌های کلاسیک الهام‌بخش مطالعات بعدی برای شناخت نقش همرنگی با دیگران در گرایش به رفتارهای

آسیب‌زا نظیر خشونت و پرخاشگری (کوهن و پرینشتاین، ۲۰۰۶)، رفتارهای بزهکارانه (یانگ و ویرمن، ۲۰۱۳) و اعتیاد به گوشی‌های هوشمند (چن، ۲۰۱۸) بوده است.

بنا بر مدل تحول اجتماعی^۱ (هاوکینز و ویس، ۱۹۸۵؛ کمرون، کاتالانو و هاوکینز، ۲۰۱۹)، فرصت تعامل با افراد منحرف و درگیری در فعالیت‌های منحرف نقش تعیین‌کننده‌ای در پیشرفت فرد در مسیر مبادرت به رفتارهای منحرف اجتماعی از جمله مصرف مواد (ایرانپور، جمشیدی، نخعی، حق‌دوست، شجاعی زاده، افتخار اردبیلی و افتخار اردبیلی، ۲۰۱۵؛ جونز، هیل، اپشتاین، لی، هاوکینز و کاتالانو، ۲۰۱۶) دارد و واسط این اثر دریافت تقویت بابت انجام این رفتارها از سوی

¹ Social Development Model

که منبع انگیزش و قصد رفتار و انتخاب اهداف و تعهد به آن‌ها محسوب می‌شود و با رضایت از زندگی، سلامت روانی-اجتماعی و مبادرت به رفتارهای محافظت‌کننده از سلامت مرتبط شناخته شده است (شفیع‌خانی، ۲۰۱۶). خودکارآمدی همچنین یک پیش‌بین مهم موفقیت درمان‌های سوء مصرف مواد مخدر یا میانجی اثرات این درمان‌ها بوده است (کدن و لیت، ۲۰۱۱).

مارلت، بیر و کوئیگیلی (۱۹۹۵) بر نقش منحصر به فرد خودکارآمدی در جلوگیری از شکل‌گیری اولیه‌ی عادت‌های اعتیاد و نیز تسهیل فرآیند ترک اعتیاد و حفظ آن تأکید نموده و ترکیب خودکارآمدی پایین و نفوذ اجتماعی در جهت مصرف مواد را پیش‌بین قصد و خود رفتار مصرف مواد مخدر در نوجوانان یافتند. فورد و بلومشتاین (۲۰۱۳) رابطه‌ی معکوسی را بین کنترل خود و مصرف الکل و مواد مخدر در دانشجویان آمریکایی گزارش دادند که توسط فرصت و نفوذ همسالان تعدیل شد. بر این اساس، خودکارآمدی در چارچوب پژوهش حاضر به‌عنوان عاملی حفاظت‌کننده در نظر گرفته شد که هم به‌طور مستقیم بر کاهش وسوسه‌ی مصرف مواد مخدر مؤثر است و هم در نقش تعدیلگر می‌تواند کاهش‌دهنده‌ی اثر فشار اجتماعی بر آن باشد.

خودتنظیم‌گری ارتباط تنگاتنگی با توانایی مجسم نمودن وضعیت‌های مورد انتظار آینده دارد (بندورا، ۱۹۹۱). بر این اساس، عامل دیگری که می‌تواند نقش چشمگیری در تنظیم رفتارها توسط فرد داشته باشد چشم‌انداز زمان^۳ است که مشتمل بر پنج بُعد بوده و نیمرخ‌ی از نوع برخورد شناختی-عاطفی فرد با گذشته، حال و آینده را مشخص می‌کند. گذشته‌گرایی منفی^۴ به معنای تمرکز بر تجارب شخصی بد و آسیب‌زا و نگرش بدبینانه نسبت به گذشته است، درحالی‌که گذشته‌گرایی مثبت^۵ نگرش احساسی خوب و لذت‌بخش نسبت به وقایع گذشته و دل‌تنگی برای روابط صمیمانه با خانواده و دوستان را در بر دارد. حال‌گرایی لذت‌طلبانه^۶ منعکس‌کننده‌ی تمایل به زندگی در لحظه، استقبال از فعالیت‌های هیجان‌انگیز و نو و بهره‌مندی از لذت‌های آنی در کنار عدم نگرانی در مورد پیامدهای آینده‌ی اعمال است که می‌تواند فرد را مستعد رفتارهای پرخطر سازد. حال‌گرایی تقدیرنگر^۷ علاوه بر گرایش به رفتارهای تکانشی، دلالت بر باور به کنترل شدن زندگی توسط تقدیر و نیروهای غیرقابل کنترل بیرونی و احساس درماندگی و فقدان امید به آینده دارد. درنهایت، آینده‌گرایی^۸ تمایل به در نظر گرفتن عواقب تصمیمات و اقدامات حاضر و به تأخیر انداختن لذت‌ها در راستای تلاش برای اهداف بلندمدت است (زیباردو و بوید، ۱۹۹۹).

گذشته‌گرایی منفی و حال‌گرایی تقدیرنگر با تجربه‌ی بیشتر افسردگی و اضطراب، اما حال‌گرایی لذت‌طلبانه با رضایت بالاتر از زندگی مرتبط بوده است (تسفریدی، گریوا و آناگنوستوپولوس، ۲۰۱۷).

دیگران، بخصوص خانواده و همسالان است. در این راستا انتظار می‌رود هر چه خود این افراد نگرش مثبت‌تر و درگیری بیشتری در رفتارهای منحرف داشته باشند به میزان بیشتری فرد را بابت انجام آن‌ها مورد تأیید و تقویت قرار دهند. رابطه‌ی بین مصرف مواد توسط فرد و مصرف توسط دوستان یا همسالان از جمله موضوعات مورد توجه در مطالعات اجتماعی اعتیاد بوده است. مارتینز، استور، الکساندر و چیل کت (۲۰۰۸) بین مصرف مواد، بخصوص اکستازی، توسط فرد و دوستان نزدیک وی رابطه یافتند. در مطالعه‌ی دیگر، ادراک از میزان مصرف سیگار توسط دوستان و همسالان، سیگار کشیدن در تمام طول نوجوانی را پیش‌بینی کرد، درحالی‌که این اثر در مورد الکل و ماری‌جوانا از نظر زمانی محدودتر بود. در تبیین آن، نویسندگان احتمال داده‌اند سیگار کشیدن نمادی از هویت گروه همسالان باشد (دوان، چو، والتینا، اندریوا و پنتز، ۲۰۰۹).

در مطالعه‌ی بروک، پال، مرچل و بروک (۲۰۰۶) ویژگی‌های فردی و مصرف مواد توسط همسالان سهم بیشتری از واریانس مصرف مواد را نسبت به عوامل والدی و تنش‌زاهای محیطی تبیین کردند. فشار دوستان و هم‌رنگی با آنان دو شکل اثر همسالان محسوب می‌شوند (حرکه و والبرگ، ۲۰۱۲). فشار دوستان به معنای مورد تعارف مواد قرار گرفتن است، درحالی‌که در هم‌رنگی، دوستان نقش منفعلانه‌تری دارند و اثرگذاری به‌واسطه‌ی تقلید فرد از رفتار مصرف همسالان صورت می‌گیرد.

ازجمله شایع‌ترین موارد مصرف گزارش‌شده در میان دانشجویان ایرانی سیگار، الکل و قلیان هستند (سفیری، رحیمی موقر، یونسین، صادقی، بازرگانی، شمس‌پور، منصور نیا و فتوحی، ۲۰۱۶). مرد بودن (سفیری و همکاران، ۲۰۱۶؛ کبیر، بهاری، حاجی‌زاده، الله‌وردی پور، طراح، فخاری، انصاری و محمدپوراصل، ۲۰۱۸؛ الله‌وردی پور، عباسی، قهرمانلو، محمدپوراصل و نوروزی، ۲۰۱۵؛ نبی‌پور، علیزاده، سادات حسینی، منصور، شمس‌الدینی و نخعی، ۲۰۱۶) و داشتن دوستان مصرف‌کننده (کبیر و همکاران، ۲۰۱۸؛ نبی‌پور و همکاران، ۲۰۱۶) از رایج‌ترین عوامل خطر و دین‌داری (الله‌وردی پور و همکاران، ۲۰۱۵؛ نبی‌پور و همکاران، ۲۰۱۶؛ محمدپوراصل، عباسی قهرمانلو، الله‌وردی پور و آگنر، ۲۰۱۴) از رایج‌ترین عوامل محافظت‌کننده در این مطالعات گزارش شده‌اند.

سازه‌ای که به‌عنوان زیربنای توانایی بازدارایی میل به پیروی از وسوسه‌های آنی شناخته می‌شود خودتنظیم‌گری^۱ نام دارد و ازجمله عوامل شناختی در تنظیم موفقیت‌آمیز رفتارها خودکارآمدی^۲ یا باور فرد به توانایی تسلط بر موقعیت و ایجاد پیامد مطلوب در حیطه‌ای خاص یا به‌طور عمومی است (بندورا، ۱۹۹۱). خودکارآمدی عمومی اعتماد کلی به توانایی خود برای مواجهه با دامنه‌ی وسیعی از موقعیت‌ها و کنترل رویدادهای زندگی است (چن، گالی و ادن، ۲۰۰۱)

^۵ past positive
^۶ present hedonistic
^۷ present fatalistic
^۸ future

^۱ self-regulation
^۲ self-efficacy
^۳ time perspective
^۴ past negative

مورد پذیرش بودن در میان خانواده و دوستان نقش محافظت کننده‌ای در مقابل فشارهای معطوف به هم‌رنگی با این رفتارها ایفا کند. با این حال، یافته‌ها در مورد نقش محبوبیت در میان دوستان در گرایش به مصرف مواد و سایر رفتارهای منحرف اجتماعی یکدست نیست و برخی مطالعات دیگر (مانند فالو، بیر، ویتارو، کانتین و بورگ، ۲۰۱۱؛ تاکر، گرین، ژو، مایلز، شیخ و دی امیکو، ۲۰۱۱) وجود رابطه‌ی مثبت بین محبوبیت در میان همسالان و مصرف مواد را گزارش داده‌اند.

در یک جمع‌بندی، مطالعه‌ی حاضر به بررسی سهم تبیین‌گری متغیرهای فردی و اجتماعی در گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر و نیز نقش آن‌ها در تنظیم میزان تأثیرپذیری از فشارهای اجتماعی در جهت مصرف مواد می‌پردازد. در این راستا، باور به خودکارآمدی و چشم‌انداز زمان به‌عنوان منابع فردی و میزان محبوبیت در میان خانواده و دوستان به‌عنوان منبع اجتماعی تأثیرگذار بر مقاومت فرد در مقابل فشارهای اجتماعی برای هم‌رنگی بخصوص از سوی شبکه‌ی دوستان در جهت مصرف سیگار و مواد مخدر آزمون شد.

روش

شرکت‌کنندگان

شرکت‌کنندگان ۷۶۶ نفر دانشجوی مشغول به تحصیل در دانشگاه شهید بهشتی بودند که با روش نمونه‌گیری در دسترس مورد رجوع قرار گرفتند. از این تعداد، ۶۶/۶ درصد زن و ۲۹/۵ درصد مرد بودند و باقی جنسیت خود را مشخص نکردند. سن پاسخگویان بین ۱۸ تا ۳۳ سال با میانگین ۲۰/۸۱ ($SD = ۲/۳۱$) بود. میانگین دین‌داری در طیفی از ۱ = اصلاً تا ۵ = زیاد برابر با ۳/۵۰ با انحراف استاندارد ۱/۰۹ و متوسط موقعیت اقتصادی در طیفی از ۱ = خیلی بد تا ۵ = خیلی خوب برابر با ۳/۵۴ ($SD = ۰/۷۰$) بود. از نظر سطح تحصیلات، ۸۳ درصد کارشناسی، ۱۱/۲ درصد کارشناسی ارشد و ۳/۳ درصد دکتری بودند. از مجموع ۴۹۷ داده‌ی موجود درباره‌ی وضعیت خانوادگی پاسخگویان، والدین اکثریت افراد (۴۵۸ نفر) در قید حیات و در حال زندگی با یکدیگر بودند، درحالی‌که والدین ۱۲ نفر از یکدیگر جدا شده و والدین ۲ نفر نیز مجدداً ازدواج کرده بودند. نوزده نفر پدر خود، ۴ نفر مادر خود و ۲ نفر هر دو والد خود را به‌واسطه‌ی فوت از دست داده بودند.

از میان ۷۲۸ پاسخ موجود برای محل زندگی، اکثریت افراد در تهران (۶۱٪) یا شهری کوچک (۲۹٪) زندگی می‌کردند، درحالی‌که ۴/۷ درصد دیگر در شهری بزرگ و ۰/۴ درصد در سایر مناطق زندگی می‌کردند. از میان ۷۳۱ پاسخ موجود برای محل تولد، اکثریت در شهری کوچک (۳۳۳ نفر) یا تهران (۳۰۶ نفر) متولد شده بودند، درحالی‌که ۷۸ و ۱۴ نفر به ترتیب شهری بزرگ و سایر مناطق را به‌عنوان محل تولد خود گزارش دادند. از نظر رشته‌ی تحصیلی، ۴۶/۱ درصد علوم انسانی، ۱۶/۷ درصد علوم پایه، ۱۵/۷ درصد مهندسی،

کویج، کانفر، بتس و رادلف (۲۰۱۸) در فراتحلیل خود، آینده‌گرایی را مرتبط با مجموعه‌ی گسترده‌ای از پیامدهای مثبت از جمله دستاوردها، بهزیستی، رفتارهای سلامتی و عدم مبادرت به رفتارهای پرخطر یافتند، بخصوص که قدرت پیش‌بینی‌گری آن ورای پنج عامل بزرگ شخصیت بود. در مطالعه‌ی هنسن، کری، کری و میستو (۲۰۰۶) نیز آینده‌گرایی بالاتر پیش‌بین مبادرت بیشتر به رفتارهای حفاظتی و مبادرت کمتر به رفتارهای پرخطر بود. در مورد حال‌گرایی لذت‌طلبانه الگوی معکوس اما قوی‌تری از ارتباط با رفتارهای مذکور مشاهده شد. حال‌گرایی تقدیرنگر نیز تنها با مبادرت بیشتر به رفتارهای مضر برای سلامتی مرتبط بود. به‌طور مشابه، گرایش به رفتارهای پرخطر با نگرش به زمان‌های گذشته و حال در نمونه‌ای از بزرگسالان جوان نیجریه‌ای رابطه داشت (ملو، اولادیو، پائولونی و ورل، ۲۰۱۹).

سهم منحصربه‌فرد حال‌گرایی در تبیین مصرف الکل، مواد و تنباکو در مطالعه‌ی کیاگ، زیمباردو و بوید (۱۹۹۹)، حتی بعد از کنترل ویژگی‌های شخصیتی، ایشان را واداشت تا چشم‌انداز زمان را سازه‌ی مهمی در حیطه‌ی این رفتارها قلمداد کنند. از این‌رو، چشم‌انداز زمان در پژوهش حاضر به‌عنوان یکی از پیش‌بین‌های گرایش به مصرف مواد مخدر مدنظر قرار گرفت. همچنین نظر به یافته‌های پیشین، انتظار بر این است که گذشته‌گرایی مثبت و آینده‌گرایی در نقش عوامل محافظ، اما گذشته‌گرایی منفی، حال‌گرایی و آینده‌گرایی در نقش عوامل خطر ساز گرایش به مصرف مواد را پیش‌بینی کنند.

شفیع‌خانی، باقریان و شکری (۲۰۱۸) نقش واسطه‌ای چشم‌انداز زمان را در رابطه‌ی بین خودکارآمدی عمومی و گرایش به مصرف مواد مخدر در نمونه‌ای از نوجوانان دختر دبیرستانی بررسی نمودند. یافته‌های ایشان حکایت از واسطه‌گری بخشی چشم‌انداز زمان و رابطه‌ی منفی خودکارآمدی با گرایش به مصرف مواد داشت. گذشته‌گرایی منفی، حال‌گرایی لذت‌طلبانه و حال‌گرایی تقدیرنگر عوامل خطر ساز بودند، درحالی‌که گذشته‌گرایی مثبت و آینده‌گرایی در نقش عوامل محافظت‌کننده ظاهر شدند. پژوهش حاضر با هدف پر کردن خلأهای مطالعه‌ی مذکور، یعنی محدودیت گروه نمونه به یک جنس و عدم بررسی اثرات تعدیلگرانه انجام شد. به‌علاوه، پژوهش حاضر بر روی دانشجویان، یعنی افرادی که وارد دوران اولیه‌ی بزرگسالی شده‌اند انجام شده است. ورود به این دوران با پذیرش هویت اجتماعی جدید و استقلال نسبی از خانواده قابل‌شناسایی است که این موضوع، نظر به افزایش گستره‌ی تعاملات و شبکه‌ی اجتماعی و قرار گرفتن دانشجویان در معرض فشارهای اجتماعی برای هم‌رنگی، تهدیدات بالقوه‌ای را متوجه آنان می‌کند.

نقش عوامل اجتماعی به‌سوق‌دهی فرد در جهت هم‌رنگی با رفتارهای منحرف دیگران محدود نمی‌شود. بنا بر نظریه‌ی پیوند اجتماعی^۱ هیرشی (۱۹۶۹)، اتصال افراد به جامعه، بخصوص خانواده، مدرسه و همسالان به‌عنوان کاهنده‌ی گرایش آنان به رفتارهای منحرف عمل می‌کند. بر این اساس می‌توان انتظار داشت احساس

^۱ Social Bonding Theory

تحصیلات، رشته‌ی تحصیلی، وضع تأهل والدین، شهر محل تولد و شهر محل زندگی بود. پیش از انجام تحلیل‌های رگرسیون، وضع تأهل والدین مجدداً کدگذاری شد، به‌گونه‌ای که یک سطح آن زندگی مشترک دو والد اصلی در قید حیات و سطح دیگر آن تمام پاسخ‌های ممکن دیگر (طلاق، ازدواج مجدد، فوت) را شامل شد.

روند اجرای پژوهش

پرسشنامه‌ها به‌صورت کاغذی در اختیار پاسخگویان قرار گرفت و به‌طور فردی پاسخ داده شد. به‌منظور پیش‌بینی گرایش به سیگار کشیدن توسط عوامل فردی و اجتماعی از یک رگرسیون سلسله مراتبی با سه گام استفاده شد. در گام اول این تحلیل رگرسیون، متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، جنس، دین‌داری، سطح اقتصادی، وضع تأهل والدین)، در گام دوم آن ادراک از اخلاقمندی خود، خودکارآمدی، خرده‌مقیاس‌های چشم‌انداز زمان، محبوبیت در میان خانواده و دوستان و نیز فشار اجتماعی و در گام سوم آن، تعامل فشار اجتماعی تک‌به‌تک با هر کدام از متغیرهای جنسیت، دین‌داری، اخلاقمندی، خودکارآمدی، خرده‌مقیاس‌های چشم‌انداز زمان و محبوبیت در میان خانواده و دوستان وارد شد.

برای محاسبه‌ی جملات تعاملی، متغیرها میانگین-مرکزی^۲ شدند. دو گام اول و دوم تحلیل رگرسیون با استفاده از روش ورود هم‌زمان و گام آخر با روش ورود روبه‌جلو انجام شد. به‌منظور پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد مخدر، تحلیل رگرسیونی با متغیرهای پیش‌بین و روش مشابه اجرا شد.

نتایج

جدول ۱ میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مورد تمرکز در این پژوهش را ارائه می‌دهد. گذشته‌گرایی منفی، حال‌گرایی لذت‌طلبانه و حال‌گرایی تقدیرنگر پیش‌بین‌های مثبت گرایش به مصرف سیگار، مواد مخدر، یا هر دو آنها بودند. از سوی دیگر، آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی مثبت، خودکارآمدی، ادراک از اخلاقمندی خود و محبوبیت میان خانواده رابطه‌ی منفی با یکی از دو متغیر گرایش به مصرف یا هر دو داشتند. البته ضرایب همبستگی در تمامی این موارد ضعیف بود. در مقابل، ضرایب همبستگی بین عوامل نفوذ اجتماعی (رواج مصرف در میان دوستان و فشار مستقیم برای مصرف) و گرایش به مصرف در بازه‌ی متوسط و از تمامی موارد بالا بزرگ‌تر بود. به‌علاوه، نظر به مثبت بودن این ضرایب، باید این عوامل را مرتبط با گرایش بیشتر به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر محسوب نمود.

مطابق جدول ۱، همبستگی بین محبوبیت در میان خانواده و در میان دوستان قوی نبود و به همین دلیل با یکدیگر ادغام نشدند و در تحلیل‌ها متغیرهایی جداگانه باقی ماندند. از آنجا که همبستگی بین گرایش به سیگار کشیدن و گرایش به مصرف مواد مخدر، بین رواج

۲/۹ درصد پزشکی و ۳/۳ درصد از سایر رشته‌ها بودند و ۱۵/۴ درصد به این سؤال پاسخ ندادند.

ابزارهای سنجش

پرسشنامه‌ی چشم‌انداز زمان: برای سنجش نحوه‌ی نگرش به زمان، از پرسشنامه‌ی چشم‌انداز زمان^۱ (زیمباردو و بوید، ۱۹۹۹) استفاده شد که دارای ۵۶ گویه و پنج خرده‌مقیاس است. خرده‌مقیاس‌های گذشته‌گرایی منفی، حال‌گرایی لذت‌طلبانه، آینده‌گرایی، گذشته‌گرایی مثبت و حال‌گرایی تقدیرنگر به ترتیب دارای ۱۰، ۱۵، ۱۳، ۹ و ۹ گویه هستند. پاسخ به هر گویه از ۱ = کاملاً مخالف تا ۵ = کاملاً موافق متغیر بود.

ساختار پنج‌عاملی نسخه‌ی فارسی این پرسشنامه توسط شفیع‌خانی (۲۰۱۶) بررسی و تأیید شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌ها در مطالعه‌ی حاضر عبارت از ۰/۷۵ (گذشته‌گرایی منفی)، ۰/۷۳ (حال‌گرایی لذت‌طلبانه)، ۰/۷۸ (آینده‌گرایی)، ۰/۶۲ (گذشته‌گرایی مثبت) و ۰/۶۶ (حال‌گرایی تقدیرنگر) بود.

پرسشنامه‌ی خودکارآمدی: برای سنجش خودکارآمدی عمومی از نسخه‌ی فارسی پرسشنامه‌ی ۱۷ گزاره‌ای شرر، مادوکس، مرکاندانته، پرتیس-دان، جاکوبز و راجرز (۱۹۸۲) استفاده شد که در آن، پاسخ به هر گزاره از ۱ = کاملاً مخالف تا ۵ = کاملاً موافق متغیر است. آلفای کرونباخ در مطالعه‌ی شفیع‌خانی و همکاران (۲۰۱۸) و مطالعه‌ی حاضر به ترتیب ۰/۸۳ و ۰/۸۷ بود.

وسوسه‌ی مصرف، فشار اجتماعی، محبوبیت اجتماعی و ادراک از اخلاقمندی: هشت پرسش به‌منظور سنجش وسوسه‌ی مصرف، فشار اجتماعی، رواج در شبکه‌ی اجتماعی و محبوبیت اجتماعی در پرسشنامه قرار داده شده بود. دو پرسش به سنجش وسوسه‌ی مصرف سیگار و مواد مخدر («آیا تابه‌حال دلتان خواسته سیگار بکشید / مواد مخدر مصرف کنید؟») اختصاص داشت. دو پرسش دیگر مربوط به محبوبیت در خانواده و دوستان («چقدر خود را در میان خانواده / دوستان محبوب می‌دانید؟») بود. دو پرسش دیگر نیز به سنجش رواج مصرف سیگار («آیا دوستان نزدیک شما سیگار می‌کشند؟») و رواج مصرف مواد مخدر («آیا از دوستان شما کسی مواد مخدر مصرف می‌کند؟») در میان دوستان فرد پرداخت.

میزان قرار گفتن در معرض فشار اجتماعی مستقیم برای مصرف سیگار و مواد مخدر نیز با استفاده از یک پرسش برای هر کدام سنجیده شد («آیا تابه‌حال در جمعی بوده‌اید که به شما سیگار / مواد مخدر تعارف شود؟»). علاوه بر این موارد، یک پرسش نیز به سنجش ادراک فرد از میزان اخلاقمندی خودش اختصاص داشت («چقدر خود را انسانی اخلاقی می‌دانید؟»). پاسخ‌ها به تمامی پرسش‌های مذکور از ۱ = اصلاً تا ۵ = زیاد متغیر بود.

سؤالات جمعیت‌شناختی: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مورد سؤال عبارت از سن، جنس، موقعیت اقتصادی، سطح دین‌داری، سطح

² mean-centered

¹ Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI)

جدول ۱. میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی بین متغیرهای گرایش به مصرف، عوامل فردی و عوامل اجتماعی

متغیر	۱	۲	انحراف استاندارد				
			۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
	۳	۴	۵	۶	۷	میانگین	انحراف استاندارد
۱. گرایش به سیگار کشیدن	-					۲/۱۵	۱/۴۱
۲. گرایش به مصرف مواد مخدر	۰/۵۱	-				۱/۳۹	۰/۹۵
۳. گذشته‌گرایی منفی	۰/۰۸	۰/۰۴	-			۳/۰۴	۰/۶۴
۴. حال‌گرایی لذت‌طلبانه	۰/۲۱	۰/۰۸	۰/۲۱	-		۳/۲۹	۰/۵۴
۵. آینده‌گرایی	-۰/۱۵	-۰/۱۵	-۰/۱۵	-۰/۱۸	-	۳/۳۴	۰/۶۲
۶. گذشته‌گرایی مثبت	-۰/۰۴	-۰/۱۱	-۰/۰۵	۰/۳۵	۰/۴۱	۳/۲۸	۰/۵۹
۷. حال‌گرایی تقدیر نگر	۰/۱۱	۰/۱۳	۰/۳۹	-۰/۰۷	-۰/۳۷	۲/۷۳	۰/۶۱
۸. خودکارآمدی	-۰/۱۲	-۰/۱۸				۳/۶۲	۰/۵۷
۹. ادراک از اخلاقمندی خود	-۰/۱۲	-۰/۱۸				۴/۳۱	۰/۶۹
۱۰. محبوبیت میان خانواده	-۰/۱۸	-۰/۱۵	-			۴/۵۱	۰/۷۴
۱۱. محبوبیت میان دوستان	۰/۰۱	-۰/۰۹	۰/۴۶	-		۴/۳۱	۰/۶۵
۱۲. رواج سیگار کشیدن در دوستان	۰/۵۶	۰/۳۶	-۰/۱۱	۰/۰۷	-	۲/۳۱	۱/۴۳
۱۳. رواج مصرف مواد در دوستان	۰/۴۳	۰/۶۰	-۰/۱۲	-۰/۰۱	۰/۵۵	۱/۵۲	۱/۰۱
۱۴. فشار مستقیم برای سیگار کشیدن	۰/۶۰	۰/۳۳	-۰/۰۸	۰/۰۹	۰/۷۷	۲/۲۸	۱/۵۰
۱۵. فشار مستقیم برای مصرف مواد	۰/۳۶	۰/۵۶	-۰/۱۴	-۰/۰۴	۰/۴۷	۱/۳۴	۰/۹۰

توجه ۱. در رابطه با بخش میانی جدول: در مورد متغیرهای ۳ تا ۷، همبستگی با متغیرهای ۳ تا ۷ گزارش شده است. در مورد متغیرهای ۱۰ تا ۱۵، همبستگی با متغیرهای ۱۰ تا ۱۴ گزارش شده است. این تمایز با دونیمه کردن سرستون‌های این بخش مشخص شده است.

توجه ۲. تمام ضرایب همبستگی در این جدول با اندازه‌ی ۰/۱۰ تا ۰/۱۰ در سطح ۰/۰۵ معنادار هستند. تمام ضرایب همبستگی با اندازه‌ی بالاتر از ۰/۱۰ در سطح ۰/۰۱ معنادار هستند.

داد. در گام آخر، پیش‌بین‌های معنادار دین‌داری، حال‌گرایی لذت‌طلبانه، محبوبیت در خانواده و فشار اجتماعی بودند و از آنجا که جملات تعاملی سهم معناداری از واریانس گرایش به سیگار کشیدن را تبیین نکردند در مدل نهایی در زمره‌ی متغیرهای پیش‌بین قرار نگرفتند.

ضرایب رگرسیون استاندارد فشار اجتماعی بزرگ‌تر از سایر پیش‌بین‌ها بود. به‌منظور بررسی این‌که اثر جنسیت در گام دوم عمدتاً توسط کدام متغیر تبیین شده است، رگرسیون‌های جداگانه‌ای اجرا شدند. در هر کدام از رگرسیون‌ها، در گام اول عوامل جمعیت‌شناختی و در گام دوم از متغیرهای ادراک از اخلاقمندی خود، خودکارآمدی، چشم‌انداز زمان، محبوبیت در میان خانواده و دوستان، یا فشار اجتماعی برای سیگار کشیدن وارد شد. تنها فشار اجتماعی بود که در گام دوم اثر جنسیت را غیر معنادار کرد ($\beta = -0.04$, $SE = 0.13$, $p = 0.304$).

اجرای آزمون‌های t مستقل مقایسه‌ی دو جنس در ویژگی‌های روان‌شناختی فردی و فشار اجتماعی نشان داد تفاوت دختران و پسران در میزان قرار داشتن در معرض فشار اجتماعی برای سیگار کشیدن ($t(714) = 14.57$, $p < 0.001$) و مصرف مواد مخدر ($t(714) = 8.92$, $p < 0.001$) و نه سایر متغیرها ($ps > 0.09$)، $|t| < 1.70$) معنادار بود. در هر دو مورد، میانگین پسران (فشار برای سیگار $M = 3.36$ ، فشار برای مواد $M = 1.96$) بالاتر از دختران (فشار برای سیگار $M = 1.86$ ، فشار برای مواد $M = 1.20$) بود. اندازه‌ی تفاوت

این دو در دوستان و نیز بین فشار اجتماعی مستقیم برای مصرف این دو قوی نبود، تحلیل‌های رگرسیون برای پیش‌بینی گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر به‌طور جداگانه و با استفاده از مجموعه متغیرهای متناظر با هر کدام در هر تحلیل انجام شد.

بررسی همبستگی بین متغیرهای اجتماعی، یعنی محبوبیت اجتماعی در میان خانواده و دوستان، فشار اجتماعی مستقیم و رواج در شبکه‌ی اجتماعی نشان داد تنها همبستگی‌های قوی بین رواج در میان دوستان و فشار اجتماعی مستقیم بود و در سایر موارد ضرایب همبستگی ضعیف بود. نظر به وجود همبستگی‌های قوی بین مصرف در میان دوستان و فشار اجتماعی مستقیم و لذا امکان ایجاد هم‌خطی در تحلیل رگرسیون، از این دو متغیر میانگین گرفته شد تا متغیر جدیدی با عنوان «فشار اجتماعی» به‌طور جداگانه برای سیگار کشیدن ($\alpha = 0.87$) و مصرف مواد مخدر ($\alpha = 0.85$) ساخته شود.

پیش‌بینی گرایش به سیگار کشیدن: جدول ۲ یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون پیش‌بینی گرایش به سیگار را ارائه می‌دهد. بر این اساس در گام اول جنسیت و دین‌داری پیش‌بین‌های معنادار بودند. جهت اثر جنسیت بیانگر بالاتر بودن گرایش به سیگار در میان مردان نسبت به زنان بود. در گام دوم، محبوبیت در خانواده، حال‌گرایی لذت‌طلبانه و فشار اجتماعی برای سیگار کشیدن به مجموعه‌ی پیش‌بین‌های معنادار اضافه شد اما جنسیت معناداری خود را از دست

جدول ۲. نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی گرایش به سیگار کشیدن

متغیر پیش‌بین	گام اول		گام دوم	
	ضریب استاندارد بتا	خطای استاندارد	ضریب استاندارد بتا	خطای استاندارد
سن	-۰/۰۲	۰/۰۳	-۰/۰۲	۰/۰۲
جنس	۰/۲۳***	۰/۱۳	-۰/۰۳	۰/۱۳
وضع تأهل والدین (دوطبقه‌ای)	۰/۰۴	۰/۲۲	۰/۰۲	۰/۱۹
دین‌داری	-۰/۳۷***	۰/۰۵	-۰/۱۵***	۰/۰۵
سطح اقتصادی	۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۰۷
ادراک از اخلاقمندی خود			-۰/۰۴	۰/۰۸
خودکارآمدی			-۰/۰۵	۰/۱۰
گذشته‌گرایی منفی			۰/۰۲	۰/۰۹
حال‌گرایی لذت‌طلبانه			۰/۰۸*	۰/۱۱
آینده‌گرایی			-۰/۰۳	۰/۱۰
گذشته‌گرایی مثبت			۰/۰۲	۰/۱۰
حال‌گرایی تقدیرنگر			۰/۰۱	۰/۱۰
محبوبیت در میان خانواده			-۰/۱۱**	۰/۰۸
محبوبیت در میان دوستان			۰/۰۳	۰/۰۹
فشار اجتماعی برای سیگار کشیدن			۰/۵۶***	۰/۰۵
تفسیر مجذور R	۰/۲۰***		۰/۲۵***	

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

خانواده و دوستان، یا فشار اجتماعی برای مصرف مواد مخدر وارد شد. تنها فشار اجتماعی بود که با ورود خود در گام دوم اثر جنسیت را غیر معنادار کرد ($\beta = -0.01$, $SE = 0.08$, $p = 0.721$). برای پیگیری اثر تعاملی معنادار شده‌ی جنسیت در رابطه‌ی بین فشار اجتماعی و گرایش به مصرف مواد مخدر، ضریب همبستگی پیرسون بین فشار اجتماعی و گرایش به مصرف مواد مخدر با کنترل سایر متغیرهای پیش‌بین حاضر در مدل نهایی محاسبه شد. ضریب این رابطه برای زنان 0.13 اما برای مردان 0.60 بود. جدول ۴ شیب خط رگرسیون محاسبه شده برای سطوح مختلف متغیرهای خودکارآمدی، ادراک از اخلاقمندی خود، آینده‌گرایی و حال‌گرایی تقدیرنگر با استفاده از روش پیشنهادی آیکن و وست (۱۹۹۱) را ارائه می‌دهد. چنانکه مشاهده می‌شود اگرچه ضریب رگرسیون در تمامی موارد مثبت بود، اما برای سطوح بالای این متغیرهای تعدیل‌گر کوچک‌تر از ضرایب در سطوح پایین این متغیرها بود. به عبارت دیگر، در صورت بالا بودن هر کدام از این متغیرها، اثر فشار اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد مخدر با کاهش همراه بود.

بحث و نتیجه‌گیری

از آنجاکه دانشجویان اداره‌کنندگان آینده‌ی جامعه هستند، برای داشتن جامعه‌ای سالم و شکوفا، مطالعه‌ی پیش‌بین‌های گرایش آنان به مواد مخدر و نیز عوامل محافظت‌کننده در برابر فشار اجتماعی برای مصرف این مواد از منظر روان‌شناسی اجتماعی حائز اهمیت است. در این راستا، هدف از پژوهش حاضر تعیین سهم مجموعه‌ای از عوامل فردی و اجتماعی در گرایش دانشجویان به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر

بین فشار اجتماعی برای سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر در پسران بیشتر از دختران بود ($\beta = 0.001$, $pp = 0.001$, $t(714) = 7.57$). از این‌رو، پسران بیشتر از دختران فشار بیشتری را برای سیگار کشیدن نسبت به مصرف مواد مخدر تجربه می‌کنند.

پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد مخدر: جدول ۳ یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد مخدر را ارائه می‌دهد. چنانکه ملاحظه می‌شود در گام اول جنسیت، وضع تأهل والدین و دین‌داری پیش‌بین‌های معنادار بودند. جهت اثر جنسیت و وضع تأهل والدین به گونه‌ای بود که مردان بیشتر از زنان و افرادی که پدر و مادرشان به دلیل فوت یا طلاق از هم جدا شده بودند بیشتر از کسانی که والدینشان در کنار یکدیگر زندگی می‌کردند گرایش به مصرف مواد مخدر داشتند. در گام دوم، خودکارآمدی و فشار اجتماعی برای مصرف مواد مخدر به مجموعه‌ی پیش‌بین‌های معنادار اضافه شدند اما جنسیت معناداری خود را از دست داد. نهایتاً در گام آخر، علاوه بر دین‌داری، وضع تأهل والدین، خودکارآمدی و فشار اجتماعی، تعامل فشار اجتماعی با جنسیت، با خودکارآمدی، با ادراک اخلاقمندی، با حال‌گرایی تقدیرنگر و با آینده‌گرایی معنادار بود.

مشابه با نتایج مربوط به سیگار کشیدن، در اینجا نیز ضریب رگرسیون استاندارد فشار اجتماعی نسبت به سایر ضرایب بزرگ‌تر است. همچنین مشابه با سیگار کشیدن، در اینجا نیز به منظور بررسی اینکه اثر جنسیت در گام دوم عمده‌تاً توسط کدام متغیر تبیین شده است، رگرسیون‌های جداگانه‌ای اجرا شدند که در هر کدام، در گام اول عوامل جمعیت‌شناختی و در گام دوم یکی از متغیرهای ادراک از اخلاقمندی خود، خودکارآمدی، چشم‌انداز زمان، محبوبیت در میان

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد مخدر

متغیر پیش‌بین	گام اول		گام دوم		گام آخر	
	بتا	خطای استاندارد	بتا	خطای استاندارد	بتا	خطای استاندارد
سن	-.۰/۰۲	۰/۰۲	-.۰/۰۲	۰/۰۱	-.۰/۰۱	۰/۰۱
جنس	۰/۲۰***	۰/۰۹	-.۰/۰۱	۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۰۷
وضع تأهل والدین (دوطبقه‌ای)	۰/۱۰*	۰/۱۵	۰/۰۹*	۰/۱۲	۰/۰۹*	۰/۱۲
دین‌داری	-.۰/۲۱***	۰/۰۴	-.۰/۰۶	۰/۰۳	-.۰/۰۸*	۰/۰۳
سطح اقتصادی	۰/۰۰	۰/۰۶	-.۰/۰۱	۰/۰۵	-.۰/۰۱	۰/۰۵
ادراک از اخلاقمندی خود			-.۰/۰۳	۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۰۵
خودکارآمدی			-.۰/۱۰*	۰/۰۷	-.۰/۱۰*	۰/۰۶
گذشته‌گرایی منفی			-.۰/۰۶	۰/۰۶	-.۰/۰۳	۰/۰۶
حال‌گرایی لذت‌طلبانه			۰/۰۲	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۰۷
آینده‌گرایی			-.۰/۰۴	۰/۰۶	-.۰/۰۸	۰/۰۶
گذشته‌گرایی مثبت			-.۰/۰۴	۰/۰۷	-.۰/۰۴	۰/۰۶
حال‌گرایی تقدیرنگر			-.۰/۰۱	۰/۰۶	-.۰/۰۴	۰/۰۶
محبوبیت در میان خانواده			-.۰/۰۳	۰/۰۵	-.۰/۰۵	۰/۰۵
محبوبیت در میان دوستان			-.۰/۰۲	۰/۰۶	-.۰/۰۴	۰/۰۵
فشار اجتماعی برای مصرف مواد مخدر			۰/۵۸***	۰/۰۵	۰/۴۴***	۰/۰۵
فشار اجتماعی × آینده‌گرایی					-.۰/۱۴**	۰/۰۸
فشار اجتماعی × جنسیت					۰/۱۴**	۰/۰۹
فشار اجتماعی × خودکارآمدی					-.۰/۱۴***	۰/۰۷
فشار اجتماعی × ادراک اخلاقمندی					-.۰/۱۱*	۰/۰۴
فشار اجتماعی × حال‌گرایی تقدیرنگر					-.۰/۰۹*	۰/۰۸
تغییر مجذور R	۰/۱۰***		۰/۳۱***		۰/۰۵***	

* $p < ۰/۰۵$; ** $p < ۰/۰۱$; *** $p < ۰/۰۰۱$

جدول ۴. شیب خط رگرسیون بیانگر رابطه‌ی فشار اجتماعی با گرایش به مصرف مواد مخدر در سطوح مختلف متغیرهای تعدیل‌گر

سطح متغیر تعدیل‌گر	خودکارآمدی	ادراک اخلاقمندی	آینده‌گرایی	حال‌گرایی تقدیرنگر
یک انحراف استاندارد بالاتر از میانگین	۰/۳۱**	۰/۳۸**	۰/۳۰**	۰/۳۵**
میانگین	۰/۴۴***	۰/۴۴***	۰/۴۴***	۰/۴۴***
یک انحراف استاندارد پایین‌تر از میانگین	۰/۵۷**	۰/۵۰***	۰/۵۹***	۰/۵۳***

** $p < ۰/۰۱$

به رفتارهای پرخطر بود.

در ادامه‌ی یافته‌های پژوهش حاضر، دین‌داری، زندگی والدین در کنار یکدیگر و خودکارآمدی در نقش عوامل محافظتی، اما فشار اجتماعی در نقش عامل خطرزا گرایش به مصرف مواد مخدر را پیش‌بینی کردند. اثر فشار اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد همچنین توسط جنسیت، ادراک از اخلاقمندی خود، خودکارآمدی، آینده‌گرایی و حال‌گرایی تقدیرنگر تعدیل شد. نقش خودکارآمدی در جهت مورد انتظار و همسو با یافته‌های پیشین نظیر فورد و بلومنشتاین (۲۰۱۳) بود. در هر دو مدل، این عوامل نزدیک به نیمی از واریانس گرایش دانشجویان به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر را تبیین کردند.

یافته‌های مربوط به عوامل پیش‌بینی‌کننده‌ی گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر در پژوهش حاضر اشتراکاتی با

بود. عواملی که در پژوهش حاضر مدنظر قرار گرفتند عبارت از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، باورها و ادراکات در مورد خودکارآمدی، اخلاقمندی و محبوبیت خود، چشم‌انداز زمان و فشار برای هم‌رنگی اجتماعی بودند. نقاط قوت این مطالعه اولاً بررسی سهم تبیین‌گری عوامل فردی و اجتماعی در کنار یکدیگر و نیز تعامل آن‌ها با هم و ثانیاً ساخت مدل‌های پیش‌بینی جداگانه برای گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر بود.

بنابر یافته‌ها، دین‌داری و محبوبیت در خانواده در نقش عوامل محافظتی، اما حال‌گرایی لذت‌طلبانه و فشار اجتماعی در نقش عوامل خطرزا گرایش به سیگار کشیدن را پیش‌بینی کردند. نقش حال‌گرایی لذت‌طلبانه در جهت مورد انتظار و همسو با هنسن و همکاران (۲۰۰۶) مبنی بر پررنگ‌تر بودن نقش آن نسبت به آینده‌گرایی در تبیین گرایش

سومین اشتراک بین پیش‌بین‌های گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر نقش خطرناک فشار اجتماعی در هر دو بود که سهم تبیین‌گری برجسته‌تری نسبت به عوامل فردی از جمله چشم‌انداز زمان و خودکارآمدی داشت. این یافته با مطالعاتی که نقش گروه همسالان و نفوذ ناشی از آنان در مصرف مواد مخدر توسط نوجوانان و جوانان را گزارش داده‌اند همسو است (مانند بروک و همکاران، ۲۰۰۶؛ مارتینز و همکاران، ۲۰۰۸؛ حرکه و والبرگ، ۲۰۱۲؛ کبیر و همکاران، ۲۰۱۸؛ نبی‌پور و همکاران، ۲۰۱۶) و اهمیت توجه به بافت همسالان را در مداخلات مربوط به پیشگیری از گرایش به مصرف مواد مخدر نشان می‌دهد. برخلاف فشار اجتماعی، اثر محبوبیت در گروه‌های اجتماعی خانواده و همسالان چندان قابل توجه نبود. محبوبیت در میان دوستان گرایش به سیگار کشیدن یا مصرف مواد مخدر را پیش‌بینی نکرد. با این حال، گرایش به سیگار کشیدن به‌طور معکوس توسط محبوبیت در میان خانواده پیش‌بینی شد.

یافته‌ی مربوط به نقش محافظتی محبوبیت در میان خانواده از نظریه‌ی پیوند اجتماعی هیرشی (۱۹۶۹) حمایت می‌کند. ناتوانی محبوبیت در میان دوستان در پیش‌بینی گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر ممکن است به دلیل در کار بودن هم‌زمان هر دو فرآیند مورد فرض در مطالعات قبلی باشد. یکی از آن‌ها همسو با نظریه‌ی پیوند اجتماعی و بیانگر نقش حفاظتی محبوبیت در میان همسالان در گرایش به مواد (باکفسکی، ولساکز و برندگن، ۲۰۰۸) و دیگری مبتنی بر نقش آسیب‌زای آن است که بر اساس آن، مصرف مواد راهی برای دریافت تأیید و پذیرش در میان دوستان و همسالان محسوب می‌شود (فالو و همکاران، ۲۰۱۱؛ تاکر و همکاران، ۲۰۱۱). البته نقش داشتن فرآیند دوم در صورتی محتمل است که دوستان فرد نگرش مثبتی به مصرف مواد داشته باشند. از آنجاکه نگرش دوستان در این مطالعه مورد سنجش واقع نشده بود نقش تعدیلگرانه‌ی آن در رابطه‌ی بین محبوبیت در میان دوستان و گرایش به مصرف مواد قابل بررسی نبود. بررسی این موضوع به پژوهش‌های بعدی واگذار می‌شود. علی‌رغم وجود اشتراکات، عوامل تبیین‌کننده‌ی گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر تفاوت‌هایی نیز با یکدیگر داشتند که این مطلب ارزش مطالعه‌ی جداگانه‌ی عوامل خطرناک و محافظت‌کننده‌ی وسوسه نسبت به این دو را می‌نمایاند. برای نمونه، در پیش‌بینی گرایش به سیگار کشیدن چشم‌انداز زمان، اما در پیش‌بینی مصرف مواد مخدر کارآمدی نقش پررنگ‌تری داشت. از این گذشته، زندگی دو والد در کنار یکدیگر عامل محافظتی در برابر گرایش دانشجویان به مصرف مواد مخدر اما نه سیگار کشیدن بود؛ بنابراین به نظر می‌رسد مصرف مواد مخدر بیشتر از سیگار کشیدن با تغییرات ساختاری آسیب‌زا در خانواده مرتبط باشد.

عوامل جمعیت‌شناختی و ویژگی‌های فردی روان‌شناختی علاوه بر پیش‌بینی مستقیم گرایش به مصرف مواد مخدر، اثر فشار

یکدیگر داشتند. یکی از این اشتراکات نقش محافظتی دین‌داری در گرایش به هر دو بود که با یافته‌های پیشین مبنی بر وجود رابطه‌ی منفی بین دین‌داری و مصرف گسترده‌ی از مواد مخدر در ایران و سایر کشورها همسو است. ویلس، گیونز، جرارد، موری و برادی (۲۰۰۳) و پیکوا و فیتزپتریک (۲۰۰۴) این رابطه را به ترتیب در نوجوانان افریقایی-آمریکایی و مجارستانی گزارش دادند.

مطالعات انجام‌شده روی گروه‌های متنوعی از دانشجویان ایرانی حکایت از وجود رابطه‌ی معکوس بین دین‌داری با قلیان کشیدن (نبی‌پور و همکاران، ۲۰۱۶)، سیگار کشیدن (الله‌وردی‌پور و همکاران، ۲۰۱۵) و مصرف مواد مخدر (محمدپور اصل و همکاران، ۲۰۱۴) دارد. چیت‌وود، ویس و لوکسفلد (۲۰۰۸) با مرور سامانمند مطالعات پیشین رابطه‌ی بین دین‌داری و کاهش خطر مصرف مواد را قابل اطمینان یافتند. در مطالعه‌ی ویلس، یگر و سندی (۲۰۰۳) نیز دین‌داری اثر تنش‌های زندگی بر سطح اولیه‌ی مصرف مواد و نرخ رشد مصرف آن در طول زمان را کاهش داد.

به‌عنوان دومین اشتراک بین پیش‌بین‌های گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر، جنسیت در گام اولیه‌ی هر دو مدل به‌عنوان پیش‌بین گرایش به مصرف ایفای نقش نمود، اما پس از ورود سایر متغیرهای فردی و فشار اجتماعی اثر خود را از دست داد. در هر دو، نقش اولیه‌ی جنسیت در راستای بالاتر بودن گرایش به مصرف در میان پسران نسبت به دختران و همسو با مطالعات پیشین (نظیر سفیری و همکاران، ۲۰۱۶؛ کبیر و همکاران، ۲۰۱۸؛ نبی‌پور و همکاران، ۲۰۱۶) بود؛ اما یافته‌ها همچنین نشان داد که تفاوت‌های دو جنس در گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر عمدتاً توسط فشار اجتماعی تبیین می‌شود و پسران بیشتر از دختران در معرض فشار اجتماعی برای مصرف این دو قرار دارند. علاوه بر این، اختلاف بین فشار اجتماعی برای سیگار کشیدن و برای مصرف مواد در مورد پسران بیشتر بود. این موضوع می‌تواند بیانگر کارکرد متفاوت سیگار کشیدن در دنیای اجتماعی پسران و دختران دانشجو باشد.

دوان و همکاران (۲۰۰۹) یافته‌های متمایز خود در مورد سیگار و سایر مواد مخدر را به نقش ویژه‌ی سیگار در هویت گروه همسالان نسبت دادند. بر این مبنای، یک توضیح ممکن برای یافته‌های میان جنسیتی حاضر این است که کارکرد هویتی سیگار در گروه‌های همسال پسران نسبت به گروه‌های همسال دختران پررنگ‌تر باشد. این موضوع اهمیت توجه به عوامل اجتماعی در گرایش به سیگار کشیدن بخصوص در مورد پسران را می‌نمایاند. جنسیت تعدیل‌گر اثر فشار اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد مخدر نیز بود، به‌گونه‌ای که رابطه‌ی فشار اجتماعی با وسوسه‌ی مصرف مواد مخدر در پسران قوی‌تر از دختران بود؛ بنابراین در یک جمع‌بندی، پسران علاوه بر اینکه در معرض فشار بیشتری برای مصرف مواد از سوی همسالانشان قرار دارند، به میزان بیشتری نیز از آن تأثیر می‌پذیرند.

ادراک از اخلاقمندی خود متغیری فردی بود که به قصد اکتشاف در جمع سازه‌های مطالعه‌ی حاضر به‌عنوان پیش‌بین گرایش به سیگار کشیدن و مصرف مواد مخدر قرار داده شده بود، اما یافته‌ها حکایت از توانایی آن در تعدیل نمودن اثر فشار اجتماعی داشت، چنانکه در افرادی که خود را اخلاقمندتر می‌دانستند رابطه‌ی مثبت بین فشار اجتماعی و گرایش به مصرف مواد مخدر ضعیف‌تر بود. شاید بتوان گفت اخلاقی بودن در خودپنداره‌ی افرادی که خود را اخلاقمندتر دانستند پررنگ‌تر است و همین موضوع آنان را انگیزه‌مند می‌سازد از رفتارهایی که اخلاقی بودنشان را زیر سؤال می‌برد، از جمله سیگار کشیدن و مصرف مواد اجتناب کنند. این موضوع اهمیت توجه به هویت اخلاقی در مطالعات آتی در حوزه‌ی روان‌شناسی اعتیاد را نشان می‌دهد.

برای این پژوهش می‌توان محدودیت‌هایی را در نظر گرفت. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر مربوط به گروه نمونه است که علیرغم تنوع نسبی موجود میان آن‌ها باید در تعمیم یافته‌ها به دانشجویانی با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی بسیار متفاوت از گروه حاضر احتیاط کرد. محدودیت دوم عدم تفکیک مواد مخدر از یکدیگر است که توانایی تعمیم یافته‌های مربوط به عوامل خطر ساز و محافظت‌کننده را به تک‌تک انواع مواد مخدر به‌طور بالقوه با محدودیت مواجه می‌سازد. در نهایت اینکه در مطالعه‌ی حاضر، دین‌داری در قالب تنها یک سؤال کلی مورد سنجش قرار گرفت. پیشنهاد می‌شود مطالعات بعدی با مفهوم‌سازی جزئی‌تری از دین‌داری در فرهنگ ایرانی این رابطه را مورد بررسی قرار دهند. بررسی ارتباط میان مصرف مواد با ابعاد مختلف دین‌داری (مک، ۲۰۱۹) و سطوح فردی و بافتی دین‌داری (والس، یاماگوچی، باخمن، اومالی، شولنبرگ و جانستون، ۲۰۰۷) از جمله راهکارهای قابل ارائه است.

اجتماعی بر آن را نیز تعدیل کردند؛ بنابراین، در صورتی که کاهش یا حذف فشار اجتماعی وارد شده از سوی همسالان بر جوانان دانشجویی عملی نباشد، می‌توان به‌جای آن، این متغیرهای تعدیل‌کننده را هدف برنامه‌های پیشگیری و مداخله قرار داد. به‌طور مشخص‌تر، مطالعه‌ی حاضر نشان داد رابطه‌ی بین فشار اجتماعی و گرایش به مصرف مواد مخدر در میان کسانی که آینده‌گرایی یا خودکارآمدی بالاتری داشتند یا خود را اخلاقمندتر می‌دانستند ضعیف‌تر بود. به بیان دیگر، این متغیرهای فردی به‌عنوان عوامل محافظتی در مقابل فشار اجتماعی عمل می‌کنند.

یک یافته‌ی غیرمنتظره، ضعیف‌تر بودن رابطه‌ی بین فشار اجتماعی و وسوسه‌ی مصرف مواد مخدر همچنین در میان کسانی بود که حال‌گرایی تقدیرنگر بالاتری داشتند که این یافته حال‌گرایی تقدیرنگر را نیز در زمره‌ی عوامل محافظت‌کننده در برابر فشار همسالان قرار می‌دهد. این در حالی است که در مطالعات پیشین، نظیر تسفیری و همکاران (۲۰۱۷)، هنسن و همکاران (۲۰۰۶) و شفیع‌خانی و همکاران (۲۰۱۸)، رابطه‌ی حال‌گرایی تقدیرنگر با پیامدها در خلاف جهت رابطه‌ی آینده‌گرایی و خودکارآمدی با این پیامدها بود. در نگاهی کلی، یافته‌های حاضر برخی از یافته‌های پژوهش شفیع‌خانی و همکاران (۲۰۱۸)، یعنی پیش‌بینی شدن وسوسه‌ی مصرف توسط چشم‌انداز زمان و خودکارآمدی را بازتولید نمود، اما در عین حال با بررسی اثرات تعدیلگرانه‌ی این دو از آن فراتر رفت. در حالی که آینده‌گرایی و حال‌گرایی تقدیرنگر در مطالعه‌ی شفیع‌خانی و همکاران (۲۰۱۸) پیش‌بین مستقیم وسوسه‌ی مصرف بودند، در مطالعه‌ی حاضر به‌عنوان عوامل محافظت‌کننده‌ی فرد در برابر فشار اجتماعی برای هم‌رنگی با مصرف‌کنندگان نقش خود را نشان دادند و خودکارآمدی نیز نقش محافظتی دوگانه‌ای را ایفا نمود.

فردانی: از تمامی دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی که با پاسخگویی به پرسشنامه‌ها ما را در انجام این پژوهش یاری دادند سپاسگزاری می‌کنیم.

تعارض منافع: برحسب مدارک، در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافع از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

حامی مالی: این پژوهش بدون حمایت مالی انجام شده است.

References

- Aiken, L. S., & West, S. G. (1991). *Multiple Regression: Testing and interpreting interactions*. Newbury Park, CA: Sage.
- Allahverdipour, H., Abbasi-Ghahramanloo, A., Mohammadpoorasl, A., & Nowzari, P. (2015). Cigarette Smoking and its Relationship with Perceived Familial Support and Religiosity of University Students in Tabriz, Iran *J Psychiatry*, 10 (3), 136-143.
- Asch, S. E. (1956). Studies of independence and conformity: I. A minority of one against a unanimous majority. *Psychological Monographs*, 70, 1-70. [DOI:10.1037/h0093718]
- Bandura, A. (1991). Social Cognitive Theory of Self-Regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50 (2), 248-287. [DOI:10.1016/0749-5978(91)90022-L]
- Brook, J. S., Pahl, T., Morojele, N. K., & Brook, D. W. (2006). Predictors of Drug Use among South African Adolescents. *J Adolesc Health*, 38 (1), 26-34. [DOI: 10. 1016/ j. jadohealth. 2004. 08. 004] [PMid:16387245 PMCID:PMC1592364]
- Bukowski, W. M., Velsaquez, A. M., & Brendgen, M. (2008). Variations in patterns of peer influence: Considerations of self and other (pp. 125-140). In M. J. Prinstein & K. A. Dodge (Eds.),

- Understanding peer influence in children and adolescents. New York: Guilford.
- Cambron, C., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2019). The social development model. *The Oxford handbook of developmental and life-course criminology*, 191, 223-247. [DOI:10.1093/oxford/hb/9780190201371.013.13]
- Chen, C. Y. (2018). Smartphone addiction: psychological and social factors predict the use and abuse of a social mobile application. *Information, Communication & Society*, 23 (3), 1-14. [DOI:10.1080/1369118X.2018.1518469]
- Chen, G., Gully, S. M., & Eden, D. (2001). Validation of a new general self-efficacy scale. *Organizational Research Methods*, 4 (1), 62- 83. [DOI:10.1177/109442810141004]
- Chitwood, D. D., Weiss, M. L., & Leukefeld, C. G. (2008). A Systematic Review of Recent Literature on Religiosity and Substance Use. *Journal of Drug Issues*, 38 (3), 653-688. [DOI:10.1177/002204260803800302]
- Cohen, G. L., & Prinstein, M. J. (2006). Peer contagion of aggression and health risk behavior among adolescent males: an experimental investigation of effects on public conduct and private attitudes. *Child Development*, 77 (4), 967-83. [DOI:10.1111 / j.1467 - 8624. 2006. 00913. x] [PMid:16942500]
- Duan, L., Chou, C. P., Andreeva, V. A., & Pentz, M. A. (2009). Trajectories of Peer Social Influences as Long-term Predictors of Drug Use from Early Through Late Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 38, 454-465. [DOI:10.1007/s10964-008-9310-y] [PMid:19636757]
- Fallu, J. S., Brière, F., Vitaro, F., Cantin, S., & Borge, A. (2011) The Influence of Close Friends on Adolescent Substance Use: Does Popularity Matter? In: Ittel A., Merkens H., and Stecher L. (Eds) *Jahrbuch Jugendforschung*. [DOI:10.1007/978-3-531-93116-6_9]
- Ford, J. A., & Blumenstein, L. (2013). Self-Control and Substance Use among College Students. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43 (1), 56- 68. [DOI:10.1177/0022042612462216]
- Harakeh, Z., & Vollebergh, W. A. M. (2012). The impact of active and passive peer influence on young adult smoking: An experimental study. *Drug and Alcohol Dependence*, 121, 220- 223. [DOI:10.1016/j.drugalcdep.2011.08.029] [PMid:21955363]
- Hawkins, J. D., & Weis, J. G. (1985). The social development model: An integrated approach to delinquency prevention. *Journal of Primary Prevention*, 6, 73- 97. [DOI:10.1007/BF01325432] [PMid:24271382]
- Henson, J. M., Carey, M. P., Carey, K. B., & Maisto, S. A. (2006). Associations among Health Behaviors and Time Perspective in Young Adults: Model Testing with Boot-Strapping Replication. *J Behav Med*, 29 (2), 127-137. [DOI:10.1007/s10865-005-9027-2] [PMid:16421652 PMCid:PMC2435266]
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Iranpour, A., Jamshidi, E., Nakhaee, N., Haghdooost, A. A., Shojaeizadeh, D., Eftekhar-Ardabili, M., & Eftekhar-Ardabili, H. (2015). Development and Psychometric Properties of Risk and Protective Factors of Substance Use Scale in Iran: An Application of Social Development Model. *Addiction and Health*, 7 (3-4), 117-29.
- Jones, T. M., Hill, K. G., Epstein, M., Lee, J. O., Hawkins, J. D., & Catalano, R. F. (2016). Understanding the interplay of individual and social-developmental factors in the progression of substance use and mental health from childhood to adulthood. *Development and psychopathology*, 28 (3), 721-741. [DOI:10.1017/S0954579416000274] [PMid:27427802 PMCid:PMC5011437]
- Kabir, K., Bahari, A., Hajizadeh, M., Allahverdipour, H., Tarrahi, M. J., Fakhari, A., Ansari, H., & Mohammadpoorasl, A. (2018). Substance abuse behaviors among university freshmen in Iran: a latent class analysis. *Epidemiol Health*, 40. [DOI:10.4178/epih.e2018030] [PMid:30056643 PMCid:PMC6178368]
- Kadden, R. M., & Litt, M. D. (2011). The Role of Self-Efficacy in the Treatment of Substance Use Disorders. *Addictive Behaviors*, 36 (12), 1120-1126. [DOI: 10. 1016 / j. addbeh. 2011. 07. 032] [PMid:21849232 PMCid:PMC3179802]
- Keough, K. A., Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Who's Smoking, Drinking, and Using Drugs? Time Perspective as a Predictor of Substance Use. *Basic and Applied Social Psychology*, 21 (2), 149-164. [DOI:10.1207/S15324834BA210207]
- Kooij, D. T., Kanfer, R., Betts, M., & Rudolph, C. W. (2018). Future time perspective: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 103 (8), 867. [DOI:10.1037/apl0000306] [PMid:29683685]
- Mak, H. W. (2019). Dimensions of Religiosity: The Effects of Attendance at Religious Services and Religious Faith on Discontinuity in Substance Use. *Journal of studies on alcohol and drugs*, 80 (3), 358-365. [DOI:10.15288/jsad.2019.80.358]
- Marlatt, G. A., Baer, J. S., & Quigley, L. A. (1995). Self-efficacy and addictive Behavior (pp. 289-315). In A. Bandura (Ed.), *Self-efficacy in Changing Societies*. Cambridge University Press. [DOI: 10.1017/CBO9780511527692.012]
- Martins, S. S., Storr, C. L., Alexandre, P. K., & Chilcoat, H. D. (2008). Adolescent Ecstasy and other drug use in the National Survey of Parents and Youth: the role of sensation-seeking, parental monitoring and peer's drug use. *Addictive Behaviors*, 33 (7), 919-933. [DOI:10.1016/j.addbeh.2008.02.010] [PMid:18355973 PMCid:PMC2441866]
- Mello, Z. R., Oladipo, S. E., Paoloni, V. C., & Worrell, F. C. (2019). Time perspective and risky behaviors among Nigerian young adults. *Journal of Adult Development*, 26 (3), 161-171. [DOI:10.1007/s10804-018-9304-2]
- Mohammadpoorasl, A., Ghahramanloo, A. A., Allahverdipour, H., & Augner, C. (2014). Substance abuse in relation to religiosity and familial support in Iranian college students. *Asian journal of psychiatry*, 9, 41-44.

- Nabipour, A. R., Alizadeh, A., Hosseini, M. S., Mansouri, Z., Shamsoddini, L., & Nakhaee, N. (2016). Correlates of water pipe smoking among Iranian university students and the role of religiosity. *Int J Psychiatry Med*, 51(6), 494-507. [DOI:10.1177/0091217417696735] [PMid:28629297]
- Pikoa, B. F., & Fitzpatrick, K. M. (2004). Substance use, religiosity, and other protective factors among Hungarian adolescents. *Addictive Behaviors*, 29(6), 1095-1107. [DOI:10.1016/j.addbeh.2004.03.022] [PMid:15236810]
- Safiri, S., Rahimi-Movaghar, A., Yunesian, M., Sadeghi-Bazargani, H., Shamsipour, M., Mansournia, M. A., & Fotouhi, A. (2016). Subgrouping of risky behaviors among Iranian college students: a latent class analysis. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 12, 1809-1816. [DOI: 10. 2147 / NDT. S107349] [PMid:27524898 PMCid:PMC4966499]
- Shafikhani, M. (2016). The relationship between general self-efficacy and temptation for substance use among adolescents: The mediating role of time perspective and personality traits [Unpublished master's thesis]. Shahid Beheshti University. [In Persian, 1394]
- Shafikhani, M., Bagherian, F., & Shokri, O. (2018). The Mediating Role of Time Perspective in the Relationship between General Self-Efficacy and the Tendency toward Substance Abuse in Female Adolescents. *International Journal of Psychology*, 12(1), 208-231. [DOI:10.24200/ijpb.2018.58149]
- Sherer, M., Maddux, J. E., Mercandante, B., Prentice-Dunn, S., Jacobs, B., & Rogers, R. W. (1982). Self-efficacy scales: construction and validation. *Psychological Reports*, 51, 663- 671. [DOI:10.2466/pr0.1982.51.2.663]
- Tseferidi, S. I., Griva, F., & Anagnostopoulos, F. (2017). Time to get happy: associations of time perspective with indicators of well-being. *Psychology, health & medicine*, 22(5), 618-624. [DOI:10.1080/13548506.2016.1226508] [PMid:27560279]
- Tucker, J. S., Green, H. D., Zhou, A. J., Miles, J. N. V., Shih, R. A., & D'Amico, E. J. (2011). Substance Use among Middle School Students: Associations with Self-Rated and Peer-Nominated Popularity. *Journal of Adolescence*, 34(3), 513-519. [DOI:10.1016/j.adolescence.2010.05.016] [PMid:20580420 PMCid:PMC2950876]
- Wallace, J. M., Yamaguchi, R., Bachman, J. G., O'Malley, P. M., Schulenberg, J. E., & Johnston, L. D. (2007). Religiosity and Adolescent Substance Use: The Role of Individual and Contextual Influences. *Social Problems*, 54(2), 308-27. [DOI:10.1525/sp.2007.54.2.308]
- Wills, T. A., Gibbons, F. X., Gerrard, M., Murry, V. M., & Brody, G. H. (2003). Family Communication and Religiosity Related to Substance Use and Sexual Behavior in Early Adolescence: A Test for Pathways Through Self-Control and Prototype Perceptions. *Psychology of Addictive Behaviors*, 17(4), 312-323. [DOI:10.1037/0893-164X.17.4.312] [PMid:14640827]
- Wills, T. A., Yaeger, A. M., & Sandy, J. M. (2003). Buffering Effect of Religiosity for Psychology of Addictive Behaviors, 17(1), 24-31. [DOI:10.1037/0893-164X.17.1.24] [PMid:12665078]
- Young, J. T. N., & Weerman, F. M. (2013). Delinquency as a Consequence of Misperception: Overestimation of Friends' Delinquent Behavior and Mechanisms of Social Influence. *Social Problems*, 60(3), 334-356. [DOI:10.1525/sp.2013.60.3.334]
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271- 1288. [DOI: 10.1037/0022-3514.77.6.1271]